

onemel, kvečjemu bi postal *k* (*hiša > kiša*). Tudi rezijanske oblike, kakor mi je zatrjeval Milko Matičetov, soglašajo s terškimi.

Torej v knj. j.: *Gumìn, Gumína, Guminján, Gumijščica*.

44. Konolič (Vallemontana) pri Nemah

BdC: *Konoléc* (Černjeja, 725);

M: ø.

Knj. j.: *Konolič?*

45. Neme (Nimis)

BdC: nom. *Njéme* (Černjeja, 722), akuz. *sán. ŷ-Njéme* (Viškorša, 366);

M: *ta z Niem* (Brezje), *ću Nieme* (Viškorša), *skuoz Nieme* (Plešišča), *tu Niemah* (Černjeja); *Nieme, si šou coŷ Nieme, tóŷ Niemah, od Niem, Niemjen, Niemščica* (Bardo).

Knj. j.: *Néme, od Ném, v Néme, v -ah, Némjan, Némščica*.

46. Viden (Udin, Udine)

BdC: nom. *Uídan*, gen. *od-Uídna* (Viškorša, 291, 188), gen. *taz-Uídna* (Brezje, 76), *taz-Vídna* (Ter, 513), *blizu Vídna* (Ter, 513 2-krat), *tam z Vídna* (GV, 116) akuz. *tóŷ-Uídan* (Brezje, 76), *ŷ-Uíden* (Plešišča, 42, 43), *dóŷ-Uíden* (Plešišča, 44), *tu-Uíden* (Viškorša, 177), *dóŷ-Jídan* (Viškorša, 252), lok. *dól-ŷ-Uídné* (Plešišča, 52), *dva Vídanchanja* (VG, 1114);

M: *toŷ Uídne, po Uídne* (Brezje), *dóŷ Uídan, od Uídna, toŷ Uíden, prebivalec* = *od Uídna* (Bardo).

Knj. j.: *Víden, od Vídna, v -u, Vídanchan (?)*. An buloni sousin znancan, ke ni su mi pomali!

Pavle Meiku
Trst

NIČ NI VELIKO ALI MAJHNO RAZEN V PRIMERJAVI

Ob 2. izdaji Svetovne književnosti, MK 1970)

Navadno prinese 2. izdaja kakega dela posamezne dopolnitve ali izboljšave. Kar pa se je zgodilo z 2. izdajo Svetovne književnosti (MK 1970), prekaša vse meje možnega poslabšanja (zadnja meja je seveda še, da knjiga povsem izgine, a to je že nič in ne poslabšanje!). Pred leti sem napisal več priznavalnih opomb ob 1. izdaji Svetovne književnosti (1. knjiga 1962, 2. knjiga 1964, obe izdaji MK). Tedaj smo res dobili odlično antologijo, ki bi jo veljalo le dopolnjevati, nikakor pa krajsati ali krotovičiti po mili volji.

Nova izdaja Svetovne književnosti torej ni noben napredek. Pomeni več korakov nazaj v možnostih posredovanja svetovne literature na srednjih šolah, končno pa so z njo prikrajšani tudi drugi uporabniki knjige za sistematičen in obsežen izbor dobrih tekstov. Oglejmo si položaj. Druga izdaja Svetovne književnosti (SK) je izšla v ENI knjigi (obstajala je menda nevarnost, da bi dijaki dobili preveč vpogleda v svetovno literaturo). Ni več ilustracij, ki so prej lepo dopolnjevale obe knjigi. Stane pa 59,00 dinarjev.

Preden gremo k podrobnejši analizi, si oglejmo sam učinek. Profesorji zdaj lahko še nadalje uporabljajo prvo (boljšo, popolnejšo) izdajo ali pa resignirajo in začnejo operirati z novo (osiromašeno) knjigo. Onemogočeni pa so v glavnem dijaki,

ki bodo težko dobili stare knjige, nove pa jim nudijo le skrajno pomankljiv vpogled v gradivo. — Sploh pa ne morem razumeti razlogov, zakaj je nastala ta daljnosežna sprememba na slabše, ki so jo družno pripravili urednik J. Kos v soglasju s sourednikoma, recenzenti in zavodom za šolstvo SRS. Mislim, da to dejanje zadaja bistven udarec stroki, sistemu, preglednosti in razgledu, ki ga je srednješolec do sedaj že lahko dobil. Kot da naj nove generacije izvedo manj kot nekaj starejše. To zapiranje kanalov informacij je prav nerazumljivo! Sprašujem torej urednika Kosa in sodelavce, kako »opravičujejo« te posege, ki jih, milo rečeno, lahko imenujem nesprejemljive.

Stanje v številkah je naslednje: prva knjiga je imela 326 strani teksta, zdaj ima v novi izdaji ta del 209 strani; 2. knjiga je imela 424 strani teksta, zdaj ima v novi izdaji ta del le 170 strani! Tudi opombe iz 2. knjige so skržene (prej 69 strani, zdaj 50), edino opombe iz 1. knjige so ostale tudi v novi izdaji enakega obsega (54 strani).

Zlasti je nerazumljivo, da je bila bistveno skrajšana ravno moderna literatura, predvsem še 20. stoletje! Postopek je bil torej prav obraten od pričakovanega, namesto dopolnjevanja moderne književnosti neumestno krajšanje in izpuščanje.

Če pogledamo, kaj je izpadlo v novi izdaji, si bomo laže ustvarili jasno sliko o razlikah med staro (dobro) in novo (slabšo) izdajo.

Prva knjiga stare SK je obsegala tri velika poglavja: prerez orientalskih literatur, zatem antično (grško, rimsko) književnost in evropsko književnost v srednjem in novem veku (do 1800). Odpadla je egipčanska ljubezenska lirika (škoda, zlasti še, ker nam predstavlja nekako zameno za poezijo nerazvitih ljudstev, ki je v knjigi ni. Ni več zgodbe o Samsonu (značilen tekst!), ni več Jeremijeve žalostinke in odlomka iz knjige o Jobu! Izločena je skoraj vsa arabska poezija, zatem je okrajšan še Hafis. Iz indijske literature manjka Himna zemlji, odpadli sta še Kalidasova Sakuntala in indijska lirika. Na to, da je medtem izšla Gospodova pesem (Bhagavadgita) in da bi bila primerna objava kakega odlomka iz te pesmi v SK, urednik seveda sploh ne pomisli. Ostro je krajšana zatem še kitajska lirika (pod udar sta prišli tudi dve bistveni kraji pesmi Li tai poja Počitek na gori in Noč v tujini!). Odpadla sta odlomka iz kitajske proze in drame. Potem ko ugotovimo, da je bistveno okrajšana še japonska lirika in da je odpadel tudi odlomek iz Gendžija, lahko krenemo dalje.

Antika! Začne se s krajšanjem grške lirike, odpadli pa so povsem Platon (odlomke iz Faidona), Teokrit in Lukian. Manjka spat nekaj rimske lirike, zlasti pa pogrešam Ovidovo metamorfozo Orfej in Evridika, pa tudi odlomek iz Apuleja (Amor in Psiha). Srednji vek: Krajšana je Pesem o Rolandu. Odpadla je Saga o Hrafnklu, kar je velika škoda. Črtani so še odlomek iz Tristana in Izolde (del), romanca o osvoboditvi Alhame in nekaj srednjeveške lirike.

Renesansa. Manjka nekaj lirike, povsem nerazumljivo pa je, da je izpadel Rabelaisov Gargantua in Pantagruel! Tudi Don Kihot je skrajšan za en odlomek, knjigo pa so zapustili še: Mandragola, Domiselno dekle, Kotarček in krojaček ter odlomek iz Hamleta.

Prava »sečnja gozda« se začne po renesansi: odpadel je en odlomek iz Sodnika zalamjskega, ena Lafontainova basen, Cid (v celoti), odlomek iz Šole za žene, Don Juan (v celoti!), odlomek iz Fedre, v celoti pa še: Guliverjeva potovanja, Rameaujev nečak, Tom Jones in Figarova svatba. Kar neverjetno, saj kaj navsezadnje sploh ostane!? Takšno situacijo zaključiti še izpuščanje nekaterih Goethejevih pesmi (npr. Črnošolec), odlomka iz Schillerjevega Don Carlosa in odlomka iz Fausta. Povrh

urednik še vedno vzdržuje termin književnost prosvetljenstva, čeprav to prav moti, saj so drugod uveljavljene literarnometnostne oznake smeri.

Kakšno krajšanje je sledilo šele v 2. knjigi! (le-ta obsega evropsko in ameriško književnost v 19. stoletju in svetovno književnost v 20. stol., torej dve večji poglavji). Izločena je cela plejada romantične lirike (Hölderlin, Shelley, Keats, Vigny, Musset, Leopardi, Mickiewicz, Słowacki, Puškin, Lermontov, Heine), nekateri v celoti, nekateri deloma. Iz romantične epike sta močno krajšana Puškinov Evgenij Onjegin in Byronova Parizina, izpuščena pa Mickiewiczev Gospod Tadej in Heinejeva Nemčija — zimska pravljica (poglavje Prihod). Pri prozi ni več Hofmannovega Gospoda Cinobra, Puškinove Pikove dame in Poejeve Maske rdeče smrti! Okrajšana sta odlomka iz Ivanhoeja in Nesrečnikov. Končno še likvidacija romantične drame: Byron: Kajn (sijajen odlomek!), Gorje pametnemu in Boris Godunov.

Pri realizmu se je dogajalo podobno. Zelo sta krajšana odlomka iz romanov Rdeče in črno in Izgubljene iluzije. Izginili so: Büchnerjeva Dantonova smrt, David Copperfield, Semen ničevosti, med pesniki pa Gautier, Leconte de Lisle, Tjutčev, Nekrasov (edini primer za realistično socialno epsko poezijo!). Okrajšani so še: Gospa Bovary in Očetje in sinovi, Vojna in mir ter Beznica. Izpuščeni so Hauptmannovi Tkalci, še posebej pa pogrešam odličen odlomek iz Strindbergove Gospodične Julije. Odpadel je še deloma Čehov (Kmetje in odlomek iz Češnjevega vrta).

Pri novi romantiki se je slabo godilo Baudelairu (ostale so 4 pesmi od 12), krajšani so tudi drugi pesniki, Verhaeren pa je sploh izpadel. Whitman je bil že prej slabo in neposrečeno zastopan, zdaj ima še eno neznačilno pesem. Ni več lepega odlomka iz Wildove Jetniške balade iz Readinga, krajšana je tudi Slika Doriana Graya.

Tako smo prišli do 20. stoletja. Opozarjam še na tehnično nedoslednost pri glavi za evropsko in ameriško književnost v 19. stoletju in pri Svetovni književnosti v 20. stoletju. Ista napaka je bila že v 1. izdaji.

V 20. stoletju si je privoščil urednik »čistko« prav neverjetnih razsežnosti. Odpadel je velik del moderne lirike začevši s Hofmannsthalom (le-ta bi sploh sodil še v novo romantiko). Pri Rilkeju manjka znani Uvod iz Knjige slik, potem odlomek iz Devinske elegije in še kaj, pri Traklu pogrešam pesem Sebastian v snu. Apollinairove Zone so tako »uspešno« krajšane, da zdaj

res ne veš več, kaj bi počel s pesmijo. Od Tagora je ostala ena pesem v prozi, a še ta brez naslova. Prava ironija se je pripetila Bloku, kjer je odlomek iz pesnitve Dvanajst skrčen na tri v glavnem neuporabne kitice! (prejšnji odlomek je imel nekaj nad dve strani). Krajšana sta še Majakovski in Pasternak, odpadla pa Benn, Valery, Saint John Perse, Aragon. Krajšani so še Lorca, Eluard, Eliot; pri zadnjem manjka letnica smrti (1965), kar kaže na dokajšnjo površnost urednika. Pri Pusti deželi manjka tudi naslov poglavja — Pokop mrličev (isto tudi že v 1. izdaji). Novejša poezija pa je sploh črtana v celoti (Auden, Thomas Hughes, Senghor, Diop, Neruda, Quasimodo, Rożewicz).

Kako se je godilo prozi? Nič bolje. Rey-montovi Kmetje so črtani, Artamonovi (Gorki) krajšani; odpadel je Mannov Tonio Kröger, enako Gidovi Ponarejevalci denarja. Kafkov Proces je skrajšan na minimum. Manjkajo še S. Lewis, Lu Hsin in Malraux (sami lepi, značilni odlomki).

Zadnja, najvišja in skrajna stopnja krčenja pa je dosežena tudi pri moderni drami. Odpadlo je v glavnem vse: Gorki Na dnu, Pirandello Henrik IV, Brecht

Mati Korajža, Giraudoux Amfitrion 38, Anouilh Antigona, Miller Smrt trgovskega potnika, Ionesco Plešasta pevka in en odlomek iz Beckettovega Godota (ostali so še Shaw, Sartre in Beckett — to je vse). Zdi se, da bomo namesto o moderni drami govorili ponovno več o času čitalnic ali pa o Govekarjevih igrach s petjem in plesom. Opombe so enako avtomatično kot tekst prenašane in krajšane. Na strani 481, mimogrede povedano, ni popravljen izraz imaginizem v imagizem, kar je bilo narobe že v prvi izdaji!

Povsem jasno je, da je možna odklonilna ocena nove izdaje le na temelju primerjave s prvo. Da se je J. Kos, ki je npr. 2. izdajo svojega Orisa filozofije popravil in dopolnil, odločil pri SK za takšno izkrčenje svojega dela, mi ni jasno.

Škoda, ki jo je izdaja povzročila že s tem, da se je pojavila, se bo kazala še in še. Vsekakor ne kaže molčati. Zlasti ker sem prizadet pri praktični in poklicni porabnosti knjige, moram pripomniti: Est modus in rebus, sunt certi denique fines.

Andrijan Lah
Ljubljana

PREŠERNOV KRST PRI SAVICI

(Založba Obzorja, 1970)

Ob 170. obletnici Prešernovega rojstva je mariborska založba Obzorja s svojo 1000. knjigo vredno združila obe slovesnosti. Enkratnost tega jubileja pa dostojno predstavlja *Krst pri Savici*, ki je verjetno še vedno najdoživetnejše slovensko literarno delo. Oprema in ilustracije so delo Janeza Vidica, spremno študijo pa je napisal Boris Paternu.

Obširna spremna študija nas k tej pesnitvi verjetno najbolj problematični slovenski umetnini - vsestransko napoti. Posebno pričakovanje ob tej pesnitvi pa je vedno interpretacija Črtomirove odlčitve. Ob svoji analizi avtor prizna, da je to zopet le ena izmed možnosti, kajti posebna srž umetnine je v tem, da vedno ostane v marsičem prikrita in da je vsako doživetje le osebni odnos do nje.

Študija se vsebinsko deli na šest delov. Najprej podrobno prikaže problem »črtomirstva« v slovenski književnosti, potem pa sistematično označi vse dosedanje literarnozgodovinske interpretacije. Najnovejša med njimi je razprava Aloisa Schmausa

(1969), ki pa obsega že znana razmerja: nadsmisel ženske kot sredstvo moške ljubezenske izpopolnitve ter sposobnost za višje stvaritve. Torej fiktivna, petrarkistična vloga.

Pomembnejša in izvirnejša je širša razlaga vzrokov za nastanek pesnitve. Glavni pretres vsekakor pomeni Čopova smrt, nesrečna ljubezen; vendar pesnitev predstavlja neko širšo umetniško nalogo, torej nekakšno sintezo dolgotrajnega razvoja. Slednje se navezuje na Čopovo teorijo epa in splošno ugotovitev o vrzeli te zvrsti pri nas. Čopovi teoriji epa posveti avtor mnogo razmišljanj, ki jih utemeljuje z najrazličnejšimi primeri iz svetovne književnosti in literarne teorije. Čopovi nazori o epu naj bi bili nekakšna sinteza Horacove in iz tega prosvetljenske jasnosti in nazornosti, splošne epske objektivitete in, ne nazadnje, neke posebne, za Slovence oblikovno in metrično najprimernejše romantične oblike. Teorija je zanimiva in se vsekakor kaže v pesnitvi, pravilna pa je tudi ugotovitev, da je bila Prešernu res idejna